

A munkatábor a szociális eszme szülötte, és ez a szociális gondolat végigvonult az egész táboron és megnyilvánult a munkaszolgálatosok egymásközi viselkedésében is. Társadalmi különbség nélkül mindenkiel egyformán bántak és az elbírálás egyedüli alapja a teljesítmény volt. Ezek a teljesítmények lehettek különbözőek, de egybefoglalva az egész, mégis úgy érzem, jó munkát végeztünk, nem hiába volt ez a köszöntésünk: „Áldásos munkát!“ Isten megáldotta munkánkat, amely fontos nemzetmentő és nemzetépítő munka. Az egyes munkája jelentéktelennek látszik talán, hiszen csak egy-egy téglát lehetünk az épülő országban, de 40 leány munkájának lehet már eredménye! És sok-sok ilyen tábor végzi egész nyáron szerte az országon áldásos munkáját, az országépítést.

Mudrony Ida

Húszéves az első cigányiskola

Két kitűnő diósgyőri pedagógus: Jani János és Tálás Béla húsz esztendővel ezelőtt összedugta a fejét komoly és fontos tanácskozássra. A két állami tanító ugyanis aggodalommal látta, hogy Diósgyőr nagyközség, Nagy Lajos és Mátyás királyaink egykori híres tartózkodási helyének szapora cigánylakossága iskolázatlanság hiányában a műveletlenségbe süllyed és e miatt már szinte alig veszik emberszámba. Tanító uraimék tehát elhatározták, hogy valami módon útját állják a cigányság szellemi elzüllesztésének és a derek füstösképűeket bevezetik a tudás birodalmába.

Tudni kell, hogy Diósgyőrben jó néhány száz főnyi cigánytelepülés él. Egy szabályszerű, külön kis falu, az állami vasgyárak felé eső falureszen, távol a község lakosságától, a Tatárdomb nevű sziklás, bozótos, vörösfenyős hegyoldal szelidebb lankáin és tövében. Ezek a cigányok jóra való, dolgozó, becsületes polgárok, akik a két kezük tisztességes munkájából élnek. Ki muzsikos, ki alkalmi erdei munkás, ki teknővájó, de akárhány van köztük olyan is, aki az állami vasgyárakba jár dolgozni. De abban az egyben mindannyija megegyezik, hogy a saját kis családi házában húzódik meg, amely ha legtöbbször csak vályogból van is és csak egyfelfel helyiségből áll is, mégis egyéni tulajdona a röhögő ragadt cigánynak, aki itt nem ismeri a vándorlást. A kicsi családi ház, s a mellette elterülő pár ölnyi veteményeskert vagy gyümölcsös legyőzte az ősi nomádok nyughatatlan véréit, a káros vándorlást.

Jani János és Tálás Béla tanító urak hosszas tanakodás után kisütötték, hogy a jobb sorsra méltó diósgyőri cigányok szellemi téren való elmaradottságát csak egy saját, különleges cigányiskola felállításával lehet megszüntetni. Felettes hatóságuknál eljártak az első magyarországi cigányiskola felállításának engedélyezéséért, Ligeti Lajos községi főjegyző pedig a szükséges épületet és a község némi szerény hozzájárulását bocsátotta rendelkezésükre.

Az iskola tehát megvolt, a tanítók is hozzá, csupán a tanulók hiányoztak. Különféle sikertelen próbálkozások után Jani Jánosnak eredeti, szellemes ötlete támadt, s ezzel aztán egyszerre meg is télt az új iskola, amelytől addig csökönyszerűen húzódoztak a szabadság fanatikus rajongói. A tanító úr megjelent a nagy cigányfaluban és minden házba beszólt:

— Minden cigánygyerek, aki eljár az iskolába, naponta egy kilós cipót kap az iskolától!

A mesés bejelentés mindjárt elérte a kívánt eredményt: negyven iskolaköteles cigánygyerek jelentkezett „önként“ a kenyéresszeirőknél. De nemcsak iskolaköteles purdék tolongtak az összeirőknél, hanem fölös számmal a törvényes korhatárt még el nem ért, vagy régen túlhaladott füstösök is, makacsul ragaszkodván ahhoz, hogy ők igenis tanulni akarnak...

Sok humoros jelenet közül a legderűsebbet említem csak meg:

Egy rettentően terjedelmes, vén cigányasszony, aki már vagy öt purdét beiratott az „ingyen kenyér“-re, egyszerre csak önmagára mutatott (szemmeláthatóan közeli esedékszerű anyai örömei előtt állott):

— Ezt is tessék már beírni ingyen kenyérré, kérem...

Csak alig lehetett meggyőzni arról, hogy a legfiatalabb fáraó-ivadék, aki különben is még csak reménybeli volt, csak évek múlva lesz abban a helyzetben, hogy az ingyen kenyeret élvezhesse...

A negyven purd é iskolája aztán annak rendje s módja szerint megnyitott és megkezdte áldásos működését, hogy ezt valóban szószerint lehet venni, arra elég megemlítenem, hogy a diósgyőri első cigányiskola tanulói dicséretes szorgalmat és lelkiismeretes igyekezetet fejtenek ki a tanulás terén. Mind kitünő tanulók, szorgalmasak, tevékenyek, haladók. Annyira igyekvők, hogy ma Diósgyőrben nincsen analfabéta a cigányok között, ellenben nem egy van közöttük, aki érettségizett is és ma tisztviselői állást tölt be. (Egyikük joghallgató, tartalékos tiszt és Miskolc város tisztviselője.)

A cigányiskola kezdetben óráról-órára szolgáltatva a józú, keresetlen humort.

Például: valóságos forradalom keletkezett Ligeti főjegyzőnek ama rendelkezése folytán, hogy minden iskolás purdénak le kell vágni hosszú, varkocsba font hajzatát. A zsirral kent, avasillatú fekete fonataikra szörnyen büszke cigányok nem tették eleget a parancsnak, elszöktek hazulról és bevették magukat az erdőbe, ahol inkább barlangokban aludtak, gombán és vadgyümölcsön éltek, de egyetlen büszkeségüktől nem váltak meg. Végre is csendőrök fogdosták össze a lázadókat, akiket hatósági beavatkozással, kényszerrel kellett megkopasztani. Ez persze nem ment minden ellenkezés és lárma nélkül.

Egy százesztendő s vcn cigányasszony, amikor a borbély nullásgéppel vágta csendőrök által sakkbantartott unokája hajzatát, irtózatos dühvel kezdett ordítani:

— Vágják le a jegyző úr lányainak a haját is! Ne csak az én unokámét! Majd meglátom, mit szólnak hozzá!

A jámbor kívánságot akkor természetes nem teljesítették, azóta azonban ezt az óhajt elvégezte egy, a jegyző úrnál is nagyobb hatalom: a Divat, és nem bizonyos, hogy a megnyírt jegyzőleányok e miatt keseregtek volna...

A meghajtatlanítás végre is megtörtént s a cigányok lassan lecsillapodtak a „merénylet“ miatt. Most már komolyan nekiláttak a tanulásnak és nemes vetélkedéssel igyekeztek egymáson túltenni. Többé nem lázongtak. Még akkor sem, amikor a beiratkozás csalogatója, az ingyen kenyér, egy napon elmaradt. Ekkor már sok-sok cigánygyerek végezte el az iskolát s tett szert apáinál jóval nagyobb tudásra.

Ma a cigányiskolát két fiatal tanerő — Rómay Gyula és Toma Ilona — vezeti. Az ő kezük alatt, türelmes, szeretetteljes oktatási módszerük mellett szaporodnak az eredmények, szélesednek a tapasztalatok.

Am azért humor nélkül most sem múlik el egyetlen oktatási óra sem. A bohóctermetű, mókát szerető cigány napról-napra szolgál derűvel, rózsaszín napsugárral. Egyébként is egészen egyéni, az ő lelkiségüknek, lelkületüknek és jellemüknek megfelelő módszer szerint kell őket tanítani. A más irányú, egyéb fajta oktatást „nem veszik be“. Ez a speciális oktatás az ő eszükjárásához igazodik, az ő lelkületük furcsaságait, sokszor ferdésegeit veszi számításba s bizony a „normális“ iskolás sokszor értetlenül állana az ilyesmik előtt, esetleg félig meghalna — nevetteben...

Számítanórán történik. A tanító ezt kérdezi egy ragyogó feketeszemű kislánytól:

— Itt van két darab kenyér. Odaadom neked. Egyet megtartasz magadnak, egyet pedig Arankának adsz. Mennyi marad akkor neked?

— Kettő! — vágja reá a kisleány gondolkozás nélkül.

— Nem lehet az! Hiszen az egyiket odaadod!

— De nem adom! — vágja rá mérgesen a kislány s kormos szeme szikrákat szór.

Egy esetben a lányok beárulták az egyik első, hogy szörnyű bünt követett el: pipázott.

— Akkora pipaszára van a Galamb Samunak — szörnyűködtek —, hogy az borzasztó!

— Mi az, Samu — vont a felelősségre a tanító —, hát te már pipázol?

— Én nem pipázok, tanító úr — felelte a pöttön fiú nagy természetességgel —, én csak nagyanyának csinálom a bagót...

Számítanóra:

— Hány ajtó van az iskolában? — kérdi a tanító. — Hát a ti házatokon hány van, Oláh?

— Egy se.

— Miért, talán nincs házatok?

— Van a, csak tennap leütötte a Julis apja, a málács miatt...

— Hány cipő kell egy gyerekeknek, Kanalas?

— Hiába mondom magának, úgyse vesznek.

— Hány apád van, Horváth?

— Négy.

A nehéz tudományok után mindig kerül némi családi ügy is „terítékre”. Így az egyik gyereknél még nincs tisztázva a családi állapot.

— Hogy hívják anyádat, Oláh Piros?

— Horváth Julis.

— Hát apádat?

— Váradi Samu.

És végül egy érdekes személyi ügy. Valami tizennégy éves ismétlődő „hölgy” restelkedik az iskolától. Nem jár. Mire fiatal testvére útján szóbeli intőt kap:

— Varjú, mondd meg Arankának, hogy járjon iskolába, mert pórul jár.

— Pórul bion, kirem sipen — röhög a vásott cigánygyerek —, mer már a multkor is majdhogynem leülte a derekát az — ural...

Az egész osztály dülöngél röhögésében, mintha csiklandoznák...

Ilyenféle jelenetekben bővelkedik az ország legelső cigányiskolája, ám azért — mint már mondtuk — komoly munka is folyik ebben a furcsa műintézetben. Az itt elért eredményekre a legfelső tanügyi hatóságok is felfigyeltek, úgy, hogy amikor másutt, az ország egyéb népes cigánytelepülésein is sor került külön cigányiskola felállítására, a minta minden egyes esetben a diósgyőri füstösök elemi iskolája volt.

Rómay Gyula és Toma Ilona pedig a régi örökséget tovább igyekeztek fejleszteni, korszerűvé és eredményesebbé tenni. Sokszor nehéz, sokszor áldozatos munkájukkal sikerült elérniük azt, hogy ma már sohasem kell „kenyerösszeírást” végeztetni a tatárdombi cigányfaluban, a hajzatok lekopaszításából pedig sohasem lesz nemhogy forradalom, de még szóváltás sem. Ami érthető is, ha tudjuk, hogy a Tatárdomb népes cigányfalujában fölös számmal akadnak rövidhajjú, „dauerolt” frizurájú cigánylányok, tüzesszemű, fenyő barnabőrű, spanyolos szépségek, akik szintén a cigányiskolában tanulták meg a betűvetést s a művelődés útját. Ma úrt selymekben járnak, festik a körmeiket és a szájukat s az illatos vörösfenyők tövében Jókait olvassák...

Mindezt a jubiláló cigányiskolának köszönhetik, amely előtt ezennel tisztelettel lobogót hajtunk.

Péchy-Horváth Rezső

A februári számunk 88 oldalán levő két kottához tartozó szöveg, melyet helyszúke miatt most közlünk.

Hangszerelte Nagy Olivér, a Magyar Rádió kiváló fiatal muzsikusa, aki ott harcol a súlyos csatákat vívó 2. magyar hadseregben, a muzsika ellen.

Az éneket lehetőleg együttes énekelje, legalább 8—10-en. Legjobb a férfikar. Félkörben állnak, előttük ülnek a muzsikuskok: klanétás, hegedűs és kisbögős. Előttük áll a karnagy, de a vezénylése mindössze a legszükségesebb mozdulatok, beintés, s a verssorok jelzése legyenek. Jó, ha kívülről tudják a dalt, s némi arcjátékkal is színezik. A muzsikuskok előtt legyen kotta.

A muzsikuskok előjátékaul eljátsszák a dalt, vagy ha ez hosszú volna, akkor 2—3 ütemét, vagy csak megpendítik a kezdőhangot, pl. „A csitári hegyek” kezdetű éneknél, mert ennek 3 verse úgysis hosszú.

Ismételni csak az utolsó versben kell. Ha egy vers van, akkor ezt ismétljük a középtől, ha három, akkor csak a harmadikat.

Az egyik verset kísérik a vonósok pizzikátó (pengetve), ezt a karnagy, a pengetést utánzó mozdulattal, bármikor beinti. Hogy honnét kell ismét vonóval játszani, azt is beinti. Például az ismétlés, a befejezés legyen mindig a súlyosabb vonóval.

A klarinétszólamot gyakrabban a B-klarinéttal játsszuk, ilyenkor transzponál a játékos, vagy egy kis kottapapírra egy hanggal magasabbra írja át a szólamát. A hegedű szólamát játszhatja két hegedűs megosztva maguk között. A csellószólam alsó hangjait játszhatja a bőgő is. Szóval 3 helyett 5 muzsikusk, sőt a partitúrából a cimbalmos és a brácsás is megtalálja a szólamát. Az egyszerű és jól hangzó hármas tehát tetszés szerint bővílhet.